

TƏNQİD

Nəriman Nərimanov

Seçilmiş əsərləri Felyeton

<http://www.kitablar.com>

<http://www.kitablar.org/>

*****

"HİFZÜL-SƏHHƏT". DOKTOR KƏRİMBƏY SULTANOV

(İdarənin təklifinə görə bu kitab tənqid olunur)

Vəzifəmiz ağır da olmuş olsa, genə milləti-insaniyyət naminə bu ağır vəzifəni qəbul edib işə girişirik.

Bəradərimiz, yoldaşımız doktor Kərimbəy Sultanov da ancaq millət və insaniyyət naminə sözlərimizə diqqət edər.

Düz iyirmi il bundan müqəddəm mən "Nadanlıq"ı yazıb meydana buraxdım. Məşhur mühərrirlərimizdən biri, Firidunbəy öçərli "Nadanlıq"ı rus dilində tənqid etdi:

yaramaz bir şey hesab edib yazanını, yəni məni lazımınca çubuqladı.

Oxuyan deyirdi:

"Nadanlıq"ı yazan daha gərək əlinə qələm götürməsin.

Fəqət onun çubuqlamağı "Nadir şah"ın meydana gəlməsinə səbəb oldu....

Doktor Sultanovun 166 səhifədən ibarət olan kitabı tibbin ən əhəmiyyətli bir qismindən--elmi-səhhətdən bəhs edir.

Bu qisim doğrudan da tibbin idealı hesab olunur.

Yəni, hal-hazırda insanın əqli bir nöqtəni özü üçün müqəddəs bir məslək hesab edib ciddi surətdə haman nöqtəyə yerləşir.

Nədir o nöqtə?

Yəni, bir dərəcəyə çatmaq ki, insanın bədənini cürbəcür mərzəldən nəinki dərman vasitəsilə sağaltmaq və hətta mərzin qabağını almaq, ya mərzəni bilmərrə puç etmək, ya onu zəifləşdirmək və yəinki insanın bədənini bir növ bələmək ki, mərzə ona daxil olsa da, haman bədən mərzədən zərər görməsin. Elmi-səhhətin indiki halı və yerişi ələcəkdə doğrudan da müqəddəs, ali bir məqsədə çatmağa böyük ümidlər vəd edir və hətta keçən il "İqbal" da bəhs etdiyim professor Baxmetyevin teoriya təsəvvürü bu məsələdə geniş və hala əqli çaşdıran yollar açır....

Böylə böyük bir məsələni meydana qoymaq üçün böyük hazırlıq lazımdır. Gah vaxt bilmək bildirməkdən çətindir.

Xüsusən elmi məsələləri.

İnsan əvvəla bilsin ki, özü yaxşı düşünsün, fəqət bir qeyrisini düşündürə bilməsin.

Bir müəllimin öz elmini yaxşı bilməsi onun yaxşı müəllim olmağına hələ dəlalət etməyir.

Uşaqlar çətin dərslərini asan və tez öyrənər isə, müəllim doğrudan da yaxşı müəllim olmağını göstərir.

Kitab və ya məqalə yazan əvvəl gərəkdir oxucularını gözünün qabağına gətirib də öz-özündən soruşa: kimdən ötrü yazıram?

Oxucular da mətləbi düşünməyə hazırdırlarmı?

Bizimcə, cənab Sultanov kitabını yazanda bu sualları görünür ki, unudubdur.

Cənab Sultanov öz müqəddiməsində deyir:

"Bir neçə on il bundan əqdəm həkimlik sənət hesab olunurdu və o zamanın həkimlərini sənətkarlar deyər adlandırırdılar" və sonrakı sözlərindən də məlum olur ki, tibb elmi dərəcəsinə ancaq bu "bir neçə on ildə" çatıbdır.

Yəni çox vaxt deyil ki, biz doğrudan da sənətkardan həkim olmuşuq.

Biz özümüz bu yavuşqan bəri həkim olduğumuz halda və aramızda minlərcə müxtəlif məsələlər hələ həll olunmamış bir zamanda, xüsusən elmi-səhhət kimi müxtəlif məsələlərlə dolmuş bir şöbədən bəhs etmək və haman bəhsi hala təzə yazı-pozu başlamış camaata yazmaq, əlbəttə, olar.

Fəqət səmərəsi?

Haman müqəddiməsində insanın bədəni nədən ibarət olmağını yazıb da deyir:

"Biz tapmışıq kletkanı ki, bədənimiz bütün ayrı-ayrı kletkalardan ibarətdir".

Hətta böylə bir kotul dil ilə yazılmış, vəsf olunmuş kletka nədən ibarət olmağını 5 il kletka üstə çalışan həkimlər, əlbəttə, düşünəcəklər, fəqət oxucuların bu məsələdə də hazır olmaqlarını da nəzərə almaq lazımdır.

Hələ cənab Sultanov uzun-uzadı "ümumi azarlar" barəsində bəhs edib

öylə bir şeyləri meydana gətirir ki, həkim olmayan üçün gərəksiz məlumatdır,

desək də yarar.

Məsələn, oxucunun nəyinə lazımdır bilsin:

"Deaqnustifə" nədir?

"Anamniz" nədir?

"Simpetyum" nədir?

Və ya xalqın nəyinə lazımdır bilsin həkimlər nə fənd ilə mərezi tapırlar?

Böylə şeyləri yazıb cənab Sultanov gərəksiz misallar ilə, guya istəyir bu camaatı inandırsın ki, həkimlər şarlatan deyildirlər.

Əlbəttə, bu barədə cənab Sultanov həkimlər tərəfindən təşəkkürlərə layiqdir. Fəqət bir az da gərək oxucuların səbrini nəzərə almaq!

Oxucu üçün lazım böylə bir məlumatlardan sonra cənab Sultanov bakteriya barəsində uzun məlumat verir.

Burada demək istərdik

ki, ədəbiyyatımızda ən məşhur söz mikrobudur.

Bu barədə türk və tatar dilində kitabçalarımız da vardır.

Bu barədə çoxluca leksiyalar da oxunubdur.

Doğru, elmi cəhətdən bakteriya, basil və ya mikrob bir-birindən fərqli olmuş olsa da, bakteriya yerinə mikrob işlətsək, dünyalar qara geyinməz, zənn edirəm.

Burada cənab Sultanov öylə bir məsələlərə girişir ki, oxucular tamam kitabı yox, bəlkə bu iyirmi səhifədən ibarət məqaləni oxuyub qurtarandan sonra ancaq bunu biləcəklərdir ki, dünyada zərrəbini canlı heyvanlar (?) var imiş.

Əsil elmi-səhhətə dair asan məsələləri axıra salıb ən çətin məsələlərdən başlamaq didaktika-elmi nəzərilə böyük bir xətdir.

Bu elm deyir: əvvəl yavuşqan başlayıb uzağa getmək, yəni asandan başlayıb çətinə getmək. Cənab Sultanovun kitabında əsil

hifzül-səhhətə dair məsələlər: toz, su, hava və qeyrilər axıra düşübdür.

Ən çətin, bakteriya məsələsi qabağa keçibdir.

Nədənsə, cənab Sultanov kitabda əsil elmi-səhhətə dair məsələlərə əhəmiyyət verməyir, verməyib də kitabına gigiyena--elmi-səhhət adı vermək böyük cürətdir.

Məsələn, su kimi bir böyük məsələ barəsində bəhs açıb quyu, çay suları barəsində müfəssəl söyləmək olmaz.

Nə üçün doğrudan da Avropada və yəni Rusiyada milyardlar xərc edib vodoprovodlar düzəldirlər?

Burada vodoprovodlardan və ya kanalizasiyadan bir gözəçarpan statistika vermək və çıplaq sıfırlar ilə xalqın beynini oyatmaq nə gözəl olardı.

Doğrudan da, Bakı camaatı, xüsusən müsəlmanlar hərgah bu vaxtadək içdikləri su nə olmağını bilsəydilər və onun zərərini düşünsəydilər, şollar suyu imdi Bakının küçələrində sel kimi axırdı.

Haman su məsələsində filtirdənmi söhbət etmək olmazdı?

Vəhalən ki, hazır filtirlər vardır ki, altı min bakteriyalı suyu təmizləyib bir bakteriya ancaq tapılır.

Bu məsələdə artezian quyularımı əhəmiyyətsizdir?

Bir yerdə həm su quyusu və həm rahatxana olub da, bunların bir-birinə yer altında yol olmağını əhəmiyyətsiz məsələdir?

Bəs xüsusi yer məsələsi necə oldu?

Toz və hava barəsində yazıb da və məktəb məsələlərinə ciddi surətdə girişməmək böyük xətdir!

Cənab Sultanov bu sualların cavabında deyə bilər:

mən müxtəsər məlumat verməyimi kitabın müqəddiməsində yazmışam.

Onda yaxşı olmadımı dıq mərazinə dair "Hava ilə müalicə" məqaləsini bir az gödək yazaydınız.

Əcəba! Kimdir imdi həkimsiz girə azot və ya muşyak ilə özünə müalicə edən?

Bununla belə, bu barədə məqalə kitabın üç səhifəsini tutubdur.

Bunun

əvəzində yaxşı olardı ki, bir az da işıq barəsində məlumat veriləydi.

Daha doğrusu, sirayətedici mərazlər barəsində yazıb da üalicələrinə artıq əhəmiyyət vermədən əsil hifzül-səhhətə dair məsələlərə geniş yer vermək əfzəldir.

Kitabda bir neçə elmi səhvlər də vardır; fəqət bu səhvlər oxucular üçün bir o qədər əhəmiyyətli deyil.

Lazım olursa, cənab doktor ilə bu barədə söhbət edərik, tainki kitabın ikinci çapında təkrar olunmasın.

Bununla belə, cənab Sultanovdan təvəqqe edirik ki, cənab Meçnikovun qocalığa dair təsvirinə artıq dərəcədə diqqət versin.

Cənab Meçnikovun qocalıq barəsində leksiyasını mən eşitmişəm.

Ona binaən, cənab Sultanovun Meçnikov teoriyası barəsində dediyi sözlərə şərik olmam.

Bu teoriya və immunitet məsələsinə dair ümidvarıq cənab Sultanov ikinci çapda lazım olan məlumatı versin.

Çünki bu iki məsələnin gələcəkdə elmi-səhhətdə böyük rollar oynamağına heç şübhə yoxdur.

Dil məsələsinə gəldikdə, doğrudan-doğruya cənab Sultanov bir hünər göstəribdir ki, kitab sadə, açıq türk dilində yazılıbdır.

Fəqət cənab Sultanov türk dilinin ədəbiyyatına, sərf və nəhvində bələd olsaydı, yaxşı olardı.

Tibbə dair kitab yazmaq üçün zəhmət çəkənlərə bir söz də demək istəyirdik.

Hal-hazırda tibb elminin böylə bir ağır şöbəsinə

girişməkdənsə, bu şöbəyə dair, ayrıca-ayrıca məsələlər barəsində balaca kitabçalar yazmaq daha gözəl olardı.

Hər halda, bu səhvlər ilə belə, möhtərəm yoldaşımız Kərimbəy Sultanovun "Hifzül-səhhət" kitabı müsəlmanlar üçün gərəkli bir

kitabdır. Səhv etməyiriksə, bu kitab doktor əfəndinin əvvəlinci zəhmətidir.

Ona görə böylə səhvlər iş başlayanlar üçün müyəssərdir.

Bir də gərəkdir bunu bilmək: iş görənlər səhv edər, iş görməyənlər səhv etməz.

Biz səmim-qəlbdən yoldaşımızın böylə bir müqəddəs

yola ajar qoymağını təbrik edirik.

Ümidvaram ki, Kərimbəy Sultanov alim bir adam olub da, göstərdiyimiz səhvlərdən qorxmaz və daha artıq ciddü-cəhd edərkən bildiyi məlumatları müsəlmanlar arasında intişar edər.

Doğrudan da yeni oxumuş diplomlularımızın arasında Kərimbəy Sultanov öz kitabı ilə şəfəqlənir.

Böylə qeyrətli cavanlarımızın artması millətimizin xoşbəxtliyidir.